

Kincstalálásra vonatkozó szabályok a modern jogrendszerekben**

1. A római jog kincstalálásra vonatkozó szabályainak továbbélését mutató jogrendszerek

Az elsősorban a iustinianusi Institutiókból ismert hadrianusi szabályozás, valamint Paulus kincsre vonatkozó definíciója óriási karriert futott be a modern jogokban, hiszen az első ízben dokumentálhatóan Hadrianus által intézményesített elgondolás (miszerint az idegen telekben talált kincs tulajdonjogának fele a megtalálót, fele pedig a telek tulajdonosát illeti), valamint Paulus híres definíciója (miszerint a kincs egy bizonyos régen elrejtett, értékes dolog, amelyre már nem emlékeznek, s így nincs tulajdonosa)¹ — persze modernizált formában, olykor persze bizonyos eltérésekkel, de — számos modern (elsősorban, de nem kizárólagosan európai és latin-amerikai) polgári törvénykönyvben szívósan tovább él mind a mai napig.

Itt és most elsősorban néhány ma is hatályos külföldi polgári törvénykönyvre kívánunk csupán utalni,² a részletes, önálló monográfiát megkívánó elemzésről lemondva.³

---

* SIKLÓSI IVÁN, PhD, adjunktus, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Római Jogi és Összehasonlító Jogtörténeti Tanszék. E-mail: ivan.siklosi@ajk.elte.hu

** A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

¹ E kérdéskörökre nézve ld. saját, korábban megjelent tanulmányainkat: SIKLÓSI I.: *A kincstalálásra vonatkozó szabályozás fejlődése a római császárok rendeleteinek tükrében*, *Jog — Állam — Politika* 7/1 (2015), 27—37; UŐ: *Treasure trove in Roman law, in legal history, and in modern legal systems. A brief summary*, *Journal on European History of Law* 6/2 (2015), 97—102; UŐ: *A kincstalálás római jogi történetének főbb csomópontjai, különös tekintettel a Paul. D. 41, 1, 31, 1 töredékre*, *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae* 51 (2014 [megjelent 2016-ban]), 181—197, ill. az e tanulmányokban idézett szakirodalmat.

² A magyar jog kincstalálásra vonatkozó szabályozása önálló tanulmányt igénylő kérdéskörének elemzéséről most lemondunk.

³ Teljes körű áttekintésre (pláne egy tanulmány eleve szűkre szabott keretei között) nem tudunk vállalkozni, így csak egyes kódexek kincstalálással kapcsolatos szabályait tudjuk röviden megvizsgálni — az egyéb, kincstalálásra vonatkozó jogszabályok, vagy éppen a bírói gyakorlat elemzésére sincs módunk még az alábbiakban említésre kerülő kódexek esetében sem. Részben a terjedelmi korlátok, részben pedig a kompetenciahiány miatt — hiszen nem kívánjuk azt a hamis látszatot kelteni, hogy pl. a perui vagy éppen a chilei jog tekintetében mélyebb ismeretanyaggal rendelkezni, és beható részletkutatásokat végeztünk volna — az alábbiakban olvasható fejtegetések inkább áttekintő, mintsem mélyebb, elemző jellegűek; az alábbiakban szereplő megállapítások azonban mindenkor saját, eredeti kutatásainkon alapulnak. Hasonló jellegű áttekintésre eddig a hazai szakirodalomban nem került sor. — Az itt hivatkozott kódexek mellett Knütel még a hatályos görög, japán, valamint dél-koreai ptk.-ra is utal, amelyekben a római jog messzemenő hatása kimutatható, ld. R. KNÜTEL: *Von schwimmenden Inseln, wandernden Bäumen, flüchtenden Tieren und verborgenen Schätzen*, in: R. Zimmermann—R. Knütel—J. P. Meincke (hrsg.): *Rechtsgeschichte und Privatrechtsdogmatik*, Heidelberg 1999, 570. A kincstalálás modern jogi szabályaira nézve — több jogrendszerre is kiterjedően — ld. még pl. E. C. S. MARCHI: *A 'fanciulla d'Anzio' e o istituto do tesouro*, *Index. Studi camerti di studi romanistici* 25 (1997), 374skk.; a hazai szakirodalomból összefoglaló jelleggel ERDŐDY J.: *Radix omnium malorum? A pénzzel összefüggő egyes római dologi jogi kérdésekről* (PhD-értekezés), Bp. 2012 (= <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Erd%C5%91dy%20J%C3%A1nos%20PhD.pdf>), 159, valamint UŐ: *Le sens de l'expression du trésor dans les sources romaines comme la base des réglementations contemporaines*, *Iustum Aequum Salutare* 10 (2014/2), 135skk. — A kifejezetten a „romanista jogesaládhhoz tartozó jogrendszerek” mellett tanulmányunk első pontjában három olyan vegyes jogrendszert (tehát részben a római jog, részben pedig a *common law* hatását tükröző jogrendszert) is megemlítünk, amelyek kifejezetten római jogi alapokon szabályozzák a kincstalálást. A vegyes jogrendszereket önálló pont keretében is tárgyalhatnánk, de pl., mint látni fogjuk, a szintén vegyes jogrendszerűnek tekinthető Skócia kincstalálásra vonatkozó jogi rezsimje Angliáéhoz áll közel (még ha több ponton el is tér attól), így azt nem lehetne közös nevezőre hozni a szintén vegyes jogrendszerűnek tekinthető, ám a kincstalálás szabályozását tekintve a római jog

a) A *Code civil* előtti francia szokásjogi szabályok szerint a kincset három részre kellett osztani: a talált kincs egyharmada a földesurat illette, míg egyharmada a telektulajdonosé, egyharmada pedig a találóé lett; ha pedig valaki saját telkében talált kincset, úgy annak csupán fele lett a tulajdonosé, másik fele a földesurat illette meg. A kincstalálásra vonatkozóan a *Code civil*be felvett rendelkezések azok közé a szabályok közé tartoznak, amelyek kifejezetten a korábbi szokásjoggal — pontosabban a forradalom előtti francia jogrenddel, ill. társadalmi renddel — szembeállva a római jogi megoldást preferálták. Az 1804-ben hatályba lépett francia *Code civil*⁴ 716. cikke ugyanis — egyértelműen római jogi alapokon — rögzíti, hogy a kincs tulajdonjoga a találót illeti meg, amennyiben saját telkén talál kincset; ha pedig a kincset más telkén találták meg, úgy a kincs felerészben a találót, felerészben pedig a telek tulajdonosát illeti meg. Ugyanez a cikk megadja a kincs meghatározását is, miszerint kincs (*trésor*) minden olyan elrejtett vagy eltemetett dolog, amelyen tulajdonjogát egy személy sem tudja igazolni, és amit véletlenül fedeztek fel. A római jogi hagyományok messzemenő továbbélését mutatja, hogy a francia ptk. hivatkozott cikke csak az ingatlanban történő kincstalálásra vonatkozóan állapít meg szabályokat.^{5, 6}

által determinált két USA-tagállam — Louisiana és Puerto Rico —, valamint Québec idevonatkozó szabályaival. — Van der Merwe nyomán itt mutatunk rá arra, hogy a Dél-Afrikai Köztársaság bírói gyakorlatában a kincstalálás soha nem kapott jogi elismerést (C. G. VAN DER MERWE: *Original Acquisition of Ownership*, in: R. Zimmermann—D. Visser [ed.]: *Southern Cross. Civil law and common law in South Africa*, New York 1996, 701), noha a jogirodalom a megtalált kincsekre jogi sorsára vonatkozóan a hadrianusi-iustinianusi szabályozást ismerteti (ld. pl. R. W. LEE: *The South African law of property, family relations, and succession*, Durban 1954, 17; C. G. VAN DER MERWE: *The law of things*, Durban 1987, 120). — Ami a vegyes jogrendszereket általában illeti: az újabb hazai szakirodalomban FUGLINSZKY Á.: *Jogközelítés a 'rationes communes' mentén, avagy vegyes jogrendszeri hatások a felelősségi jogban*, Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae 50 (2013), 12 ismerteti VERNON V. PALMER nézetét, amely szerint vegyes jogrendszerrel akkor beszélhetünk, ha a jogrendszer a *common law* és a kodifikált kontinentális jog alapján nyugszik, ill. jogelvei és jogintézményei jelentős számban és azonosíthatóan hozzárendelhetők egyik vagy másik jogi hagyományhoz, továbbá a vegyes jogrendszerekben a közjog *common law*, míg a magánjog kontinentális eredetű. Az általunk most röviden vizsgált vegyes jogrendszerek kincstalálásra vonatkozó szabályainak önálló pont keretében történő, külön ismertetésétől azért tekintünk el, mert e jogrendszerek kincstalálásra vonatkozó szabályai vagy tisztán a római jogi hagyományok (Louisiana; Puerto Rico; Québec), vagy pedig tisztán a *common law* tradíció (Skócia) hatását mutatják. (Az az imént említett tétel, amely szerint a közjog *common law*, a magánjog pedig kontinentális eredetű, nem feltétlenül állja meg a helyét, mert pl. épp a kincstalálásra vonatkozó szabályozások esetében világosan látni lehet, hogy Skócia kincstalálásra vonatkozó jogi rezsímje az angol jog, nem pedig a kontinentális jogi tradíciók hatását mutatja.)

⁴ A kincstalálás francia jogbeli történetéhez ld. összefoglalóan J.-PH. LÉVY—A. CASTALDO: *Histoire du droit civil*, Paris 2002, 538, a kincstalálás modern francia jogi szabályaira nézve pedig ld. pl. F. TERRÉ—PH. SIMLER: *Droit civil. Les biens*, Paris 2002⁶, 311skk.

⁵ Talán nem csupán a római jog hatásának tudható be, hogy a francia ptk. csak az ingatlanokban talált kincsekre vonatkozóan állapít meg szabályokat; e szabály megalkotásában szerepet játszhatott az is, hogy — miként arra HARMATHY A.: *Megjegyzések a klasszikus európai polgári törvénykönyvek évfordulói alkalmából*, in: Rác L. (szerk.): *A német-osztrák jogterület klasszikus magánjogi kodifikációi*, Bp. 2011, 13 rámutat a francia szakirodalom alapján — „a *Code civil* lényegileg a mezőgazdasági ingatlanokra helyezte a hangsúlyt... az ingatlantulajdonosok védelme állt előtérben... ezért nem kap hangsúlyt az ingók tulajdoni helyzete”. Ugyanez a helyzet pl. a felén túli sérelemre vonatkozó francia jogi szabályok (*Code civil*, 1674—1685. cikkek) esetében is; egyrészt a római jogi hagyományok messzemenő továbbélését mutatja, hogy a francia ptk. e vonatkozásban csak az ingatlan tárgyában kötött adásvételre vonatkozóan állapít meg szabályokat, de ebben talán a Harmathy által említett megfontolás is szerepet játszhatott.

⁶ A mai Belgium területén 1806-ban fogadták el a francia *Code civil* belga változatának tekinthető polgári törvénykönyvet, amelynek hatályon kívül helyezésére később sem került sor, így a mai napig hatályban van (vö. HAMZA G.: *Az európai magánjog fejlődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján*, Bp. 2002, 129sk.). A *Code civil* belge kincstalálásra vonatkozó 716. cikkét sohasem módosították, így az a francia ptk. kincstalálásra vonatkozó 716. cikkével ma is szó szerint megegyezik. A belga jog kincstalálással foglalkozó szabályaira nézve ld. J. VAN HEESCH: *Belgian laws regarding coin finds*, International Numismatic Council, Compte rendu 49 (2002), 34skk. (= <http://www.muenzgeschichte.ch/downloads/laws-belgium.pdf>). A szerző kritikával illeti a belga ptk.-ban is

Fontos azonban megemlíteni, hogy egy 1941. szeptember 27-én kelt törvény speciális szabályokat állapít meg a régészeti szempontból fontos kincsleletekre, amelyekre az állam igényt tarthat, a tulajdonosnak és a megtalálónak járó kártalanítás ellenében.⁷ A *Code civil* kincstalálásra vonatkozó szabályai viszont, mint láttuk, teljes egészében a hadrianusi-iustinianusi római jogi szabályozásra épülnek — a régészeti értékű kincsleletekre vonatkozó speciális szabályokkal kiegészítve.

b) Az 1811-es osztrák *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* eredetileg a talált kincs egyharmadát a kincstárnak rendelte juttatni (míg a talált kincs egyharmada a telektulajdonost, egyharmada pedig a találót illette meg).⁸ Ezt a szabályt azonban 1846-ban hatályon kívül helyezték, mégpedig abból a megfontolásból, hogy a találó a régészeti és művészettörténeti szempontból fontos kincsleleteket ne titkolja el.⁹ A jelenleg hatályos 399. § alapján a kincs fele a találót, fele pedig a telek tulajdonosát illeti, a 398. § szövegében pedig a kincs fogalmának meghatározása kapcsán részben Paulus (D. 41, 1, 31, 1) szavai csengenek vissza, miszerint azok az értékes dolgok (a pénz mellett az osztrák ptk. kifejezetten utal az ékszerre és más drágaságokra is) minősülnek kincsnek, amelyeket már olyan régen elrejtettek, hogy azok korábbi tulajdonosa már nem deríthető fel. Az ABGB további szabályai részben a Hadrianus utáni császárok (Marcus Aurelius, Constantinus, Zeno) kincstalálással kapcsolatos rendeleteiben foglalt szabályok hatását is mutatják. A 398. § második mondata értelmében a kincstalálás tényét be kell jelenteni a műemlékvédelmi hivatalnak. Fontos szabályokat állapít meg a kincstalálás tekintetében az ABGB 400. §-ának¹⁰ három törvényi tényállása is, melyek értelmében a) amennyiben valaki egy „nem megengedett cselekmény”¹¹ folytán jutott a kincshez, ill. b) aki a tulajdonos tudta és akarata nélkül kutatta fel a kincset, c) avagy a kincsleletet eltitkolta, az ő része a kódex által „Angeber”-nek nevezett feljelentőre, ill. bejelentőre, ennek hiányában pedig az államra száll.¹²

c) Az 1855-ös chilei *Código civil* kincstalálásra vonatkozó szabályaiban is a római jog egyértelmű hatása mutatható ki, a francia *Code civil* közvetítésével. E vonatkozásban hivatkozhatunk pl. a chilei ptk. 626. cikkére, amelynek értelmében az idegen földben megtalált kincs egyenlő részekben oszlik meg a föld tulajdonosa és a találó között. A kincstalálásra vonatkozó szabályok a chilei ptk. 2. könyvének 4., *De la ocupación c.* titulusa

---

olvasható meghatározást, hiszen az semmit sem mond pl. a lelet mennyiségéről, ill. értékéről, és egyszerűsége folytán problémákat okoz (VAN HEESCH: *id. m.* 35), így nem véletlen, hogy az egyes (vallon, flamand) régiókban, valamint a fővárosra, Brüsszelre nézve is részletesebb szabályozást nyújtanak az alacsonyabb szintű jogszabályok. — A *Code civil* 1804-ben a mai Luxemburg területén is hatályba lépett; mivel a luxemburgi ptk. kincstalálásra vonatkozó 716. cikkét sohasem módosították, az a francia ptk. kincstalálásra vonatkozó 716. cikkével ma is szó szerint megegyezik.

⁷ Ld. TERRÉ—SIMLER: *id. m.* 314.

⁸ Vö. pl. U. FLOBMANN: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, Wien 2008⁶, 175. Láttuk, hogy ehhez képest a francia jogalkotó már 1804-ben szakított ezzel a konstrukcióval, és a felerészt intézményesítette.

⁹ Ld. TH. MAYER-MALY: *Römisches Recht*, Wien 1999², 69. Ez beleilleszkedik abba a tendenciába, hogy a XIX. században a kincsből való kincstári részesedést az egyes jogrendszerekben többnyire eltörölték, vö. G. WESENBERG—G. WESENER: *Neuere deutsche Privatrechtsgeschichte im Rahmen der europäischen Rechtsentwicklung*, Lahr 1976³, 180.

¹⁰ Az ABGB 400. §-ához és annak történetiségéhez ld. részletesen G. KLINGENBERG: *Der „Angeber“ beim Schatzfund*, in: F. Harrer—H. Honsell—P. Mader (hrsg.): *Gedächtnisschrift für Theo Mayer-Maly*, Wien 2011, 237skk., különösen 243skk.

¹¹ Ide tartozik minden olyan cselekmény, amely műemlékvédelmi előírásokba ütközik, vö. KLINGENBERG: *id. m.* 245. Az „unerlaubte Handlung” — miként arra KLINGENBERG: *id. m.* 243 rámutat — az újkorban, még ZEILLER értelmezésében is a babonás rituálét, a későbbi álláspont szerint pedig a büntetőjogilag tiltott cselekményeket jelentette (pl. STUBENRAUCH), ma már viszont a műemlékvédelmi előírások megsértését foglalja magában.

¹² Ld. még az osztrák jogra nézve összefoglalóan: G. DEMBSKI: *Münzfunde und Münzsammlungen — die gesetzlichen Bestimmungen in Österreich*, International Numismatic Council, Comptes rendus 48 (2001), 66skk. (= <http://www.muenzgeschichte.ch/downloads/laws-oesterreich.pdf>)

alatt szerepelnek, a találás (*invención*) egyik eseteként.¹³ A kincs fogalmának meghatározásában nem csupán a klasszikus, hanem a posztklasszikus római jog hatása is egyértelműen kimutatható, amennyiben a chilei ptk. szerint kincsnek minősül a pénz, az ékszerek és más értékes holmik, amelyeket már olyan régen eltemettek vagy elrejtettek, hogy nem emlékeznek rá, sem pedig annak tulajdonosára.¹⁴

d) Szintén a francia *Code civil*, és ezen keresztül a római jog egyértelmű hatása mutatható ki az 1869-es argentin *Código civil* kincstalálásra vonatkozó meglehetősen részletes — itt csak kivonatossan ismertetésre kerülő — szabályaiban. Az argentin ptk. 2550. cikke értelmében az, aki saját házában vagy telkében elrejtett vagy eltemetett kincset talál, megszerzi annak tulajdonjogát. A tulajdonos engedélye nélkül tilos idegen telkekben kincseket keresni. A jól ismert hadrianusi szabály cseng vissza a 2556. cikk szövegében, melynek értelmében az, aki idegen telekben talál kincset, felerészből annak tulajdonosává válik, a kincs másik fele pedig a telek tulajdonosát illeti meg. E rezsimmal lényegében megegyező szabályozást nyújt az új argentin kódex (*Código Civil y Comercial de la Nación*, 1951skk. cikkek) is.

e) A jelenleg is hatályos, 1870-es louisiana-i ptk. a francia jogi hagyományokat közvetíti a kincstalálásra vonatkozó szabályokat illetően is. Mint ismert, Napóleon 1803-ban adta el 15 millió dollárért Louisiana területét az Egyesült Államoknak (ang. *Louisiana Purchase Treaty*; fr. *Vente de la Louisiane*);¹⁵ maga Louisiana — amelynek első polgári törvénykönyvét 1808-ban fogadták el — 1812 óta tagállama az Egyesült Államoknak. Ahogyan az 1808-as louisiana-i ptk. alapját döntően a francia *Code civil* adta, úgy az 1870-es *Civil Code* is sok tekintetben a francia jogi hagyományokat — és ezen keresztül a római jogi tradíciót is — őrzi a számos módosítás ellenére is mind a mai napig.¹⁶ Így van ez a kincstalálásra vonatkozó szabályok esetében is. A louisiana-i ptk. 3420., *Treasure* c. cikke értelmében az, aki saját dolgában vagy uratlan dologban talál kincset, megszerzi annak tulajdonjogát. Amennyiben a kincset más dolgában találják meg, a kincs fele a találót, másik fele pedig annak a dolognak a tulajdonosát illeti, amelyben a kincset megtalálták. Ugyanez a cikk megadja a kincs meghatározását is: kincs a más ingó dolgában vagy ingatlanában olyan régen elrejtett ingóság, amelynek tulajdonosát nem lehet meghatározni. A francia *Code civil*hez képest tehát annyi csupán az eltérés, hogy a louisiana-i *Civil Code* az ingó dologban történő kincstalálást is szabályozza. A kódex 564. cikke külön rendelkezik a kincs sorsáról abban az esetben, amikor olyan dologban találnak kincset, amelyen valakinek haszonélvezeti joga áll fent. A haszonélvező a haszonélvezeti joga tárgyát képező dologban talált kincsen egyáltalán nem szerez tulajdonjogot, amennyiben nem ő találta a kincset; ha pedig a haszonélvező találta meg a kincset, úgy a kincs felére jogosult, mint annak megtalálója.

f) Az 1889-es spanyol *Código civil* kincsfogalmán és kincstalálásra vonatkozó szabályaiban¹⁷ szintén a klasszikus római jog kincsfogalmának, ill. kincstalálásra vonatkozó szabályainak egyértelmű hatása mutatható ki. A spanyol kódex 352. cikke értelmében

¹³ Ld. art. 625., amely szerint egy kincsnek a felfedezése a találás egyik esete.

¹⁴ Csak röviden utalunk arra, hogy az 1933-as kolumbiai *Código civil* (700skk. cikkek) szó szerint átvette a chilei ptk. kincstalálásra vonatkozó, e helyütt hivatkozott szabályait. Ezekre nézve ld. R. VÉLEZ OCHOA (szerk.): *Las especies naufragas*, Bogotá 2006², 108skk.

¹⁵ Ennek szövegét ld.: http://www.archives.gov/exhibits/american_originals/louistxt.html. Vö. pl. S. HERMAN: *The Louisiana Civil Code. A European Legacy for the United States*, New Orleans 1993, 28; A. A. LEVASSEUR: *Droit des États-Unis*, Paris 1994², passim, pl. 3.

¹⁶ Vö. pl. R. DAVID—C. JAUFFRET-SPINOSI: *Les grands systèmes de droit contemporains*, Paris 2002¹¹, 344; HERMAN: *id. m.* passim, különösen 37skk.; H. SCHLOSSER: *Grundzüge der Neueren Privatrechtsgeschichte*, Heidelberg 2005¹⁰, 254; HAMZA: *id. m.* 265.

¹⁷ Ezekre nézve ld. J. M. FARRÉ ALEMÁN: *Código civil comentado y concordado*, Barcelona 2001, 421sk., ill. 622sk.; A. ROMA VALDÉS: *La ley y la realidad en la protección del patrimonio arqueológico español*, International Numismatic Council, Compte rendu 48 (2001), 69skk. (= <http://www.muenzgeschichte.ch/downloads/laws-espana.pdf>).

kincsnek minősül az elrejtett és ismeretlen (feledésbe ment) pénz, ill. ékszerek és más értékes dolgok, amelyek tulajdonosa immár nem deríthető ki. A hivatkozott cikk szövegében („depósito... de dinero”) Paulus jól ismert szavai csengenek vissza: „*depositio pecuniae*”. A 351. cikk szerint az elrejtett kincs a telektulajdonosé; amennyiben pedig valaki más ingatlanában vagy az állam tulajdonában lévő ingatlanban és véletlenül talál kincset, annak fele a megtalálót illeti.¹⁸ A 614. cikk szerint a más tulajdonában megtalált, feledésbe ment kincsen (*tesoro oculto*) történő tulajdonszerzés tényállási eleme, hogy a kincset véletlenül (*por casualidad*) kell megtalálni. A 615. cikk szerint a kincsnek nem minősülő ingó dolgot korábbi birtokosának vissza kell adni.

g) A hadrianusi szabályozás él tovább az 1900-ban hatályba lépett német *Bürgerliches Gesetzbuch* „*Schatzfund*” c., 984. §-ának szövegében is, melynek értelmében, ha valaki olyan dolgot fedez fel és vesz birtokba, amit olyan régen elrejtettek, hogy annak tulajdonosa már nem deríthető ki, a tulajdonjogot felerészben a találó, felerészben pedig annak a dolognak a tulajdonosa szerzi meg, amelyben a dolgot elrejtették. Ami a kincstalálásra vonatkozó modern német felfogást illeti, azt Wieling dologi jogi tankönyve alapján a következőképpen összegezhetjük.¹⁹ A kincs (*Schatz*) fogalmának meghatározása kapcsán Wieling kifejezetten utal az egyértelműen kimutatható római jogi hatásra, felhívja azonban a figyelmet arra, hogy a német jogban kincstalálás tárgya bármilyen, így nem csupán értékes dolog lehet, sőt, nem csak ingóság, hanem akár telekingatlan vagy épület is.²⁰ A mértékadó német tankönyv kifejezetten utal arra, hogy — szemben a közönséges találással (*Fund*) — kincstalálás esetén nem a birtokszerzés, hanem a kincs felfedezése a döntő ténykörülmeny, amely felfedezéssel a kincs, mint régen elrejtett dolog, újra emberi használatba kerül. Nem számít, hogy kifejezetten keresték-e a kincset, vagy csupán véletlenül találták meg, ahogyan az sem, hogy a találó a kincstalálásnál jogszerűen járt-e el vagy sem, így pl. hogy a kincset pl. magánlaksértés során találták-e meg.²¹ Mivel a kincstalálás nem jogügylet, hanem reálaktus, így nem tételez fel sem ügyletképességet, sem pedig a kincs megszerzésre irányuló akaratot.²²

h) Ami az olasz jogot illeti, az 1942-es olasz *Codice civile* kincstalálásra vonatkozó szabályainak vázlatos ismertetése mellett érdemes röviden egybevetni a régi és az új olasz ptk. idevonatkozó szabályait is. Az 1865-ös (régi) olasz *Codice civile* kincstalálásra

---

¹⁸ A spanyol ptk. 1890-ben Puerto Ricóban is hatályba lépett. Bár Puerto Rico 1898 óta az Egyesült Államokhoz tartozik, és 1902 óta több alkalommal is módosították a spanyol *Código civil*t (vö. HAMZA: *id. m.* 267), e módosítások nem érintették a kincstalálásra vonatkozó szabályokat, így a Puerto Ricóban hatályos *Código civil* „*Tesoros ocultos*” c., az elrejtett kincseken történő tulajdonszerzésről rendelkező 285. cikkében, valamint a kincs fogalmát definiáló 359. cikkében foglaltak szó szerint megegyeznek a spanyol ptk. 351sk. cikkeiben foglaltakkal.

¹⁹ H. J. WIELING: *Sachenrecht*, Berlin—Heidelberg—New York 2007⁵, 160skk. — A kincstalálás német jogi kérdéskörének legmodernebb és legteljesebb feldolgozására nézve ld. M. K. HERMANS: *Der Schatzfund. Eine Gegenüberstellung der Rechtsverhältnisse an einem Schatz im deutschen und niederländischen Recht unter Berücksichtigung öffentlich-rechtlicher Sonderbestimmungen*, Münster 2011, 10skk.

²⁰ WIELING: *id. m.* 160.

²¹ WIELING: *uo.*

²² WIELING: *uo.* — E szabályok tükrében is helytállónak tűnik WIEACKER híres megállapítása, miszerint a BGB a pandektatudomány és a liberalizmus kései gyermeke; F. WIEACKER: *Das Sozialmodell der klassischen Privatrechtsgesetzbücher und die Entwicklung der modernen Gesellschaft*, in: UÖ: *Industriegesellschaft und Privatrechtsordnung*, Frankfurt am Main 1953, 15: „Insbesondere das Bürgerliche Gesetzbuch von 1896 ist das spätgeborene Kind der Pandektenwissenschaft und der nationaldemokratischen, insoweit vor allem vom Liberalismus angeführten Bewegung seit 1848“. A BGB technikájának és nyelvezetének szellemi eredője Wieacker értékelése szerint a tudományos pozitívizmusból ered; a BGB nem tekinthető „egy egységes szociális és politikai tendencia kifejeződésének”, azt a liberalizmus hatja át, ld. F. WIEACKER: *Privatrechtsgeschichte der Neuzeit*, Göttingen 1967², 478sk. Vö. SCHLOSSER: *id. m.* 190. Megjegyezzük azonban, hogy Wieacker nagy hatása és sokáig uralkodó nézetét az újabb német szakirodalomban már sokan vitatják; ld. pl. T. REPGEN: *Die soziale Aufgabe des Privatrechts*, Tübingen 2001, 517; R. SCHRÖDER: *Rechtsgeschichte*, Münster 2011⁸, 152.

vonatkozó szabályai²³ tartalmi és stiláris értelemben egyaránt a francia *Code civil* hatását mutatják. A régi olasz ptk. 714. cikke értelmében a telektulajdonos által saját földjében megtalált kincs (*tesoro*) tulajdonjoga teljes egészében a tulajdonost illette meg. Az idegen telekben véletlenül talált kincs fele a telektulajdonosé, fele pedig a megtalálójé lett. A régi *Codice civile* a francia ptk.-hoz hasonlóan csak az ingatlanban (*fondo*) talált kincsre vonatkozóan állapított meg szabályokat; a kincstalálás véletlen mivoltára utaló „per solo effetto del caso” kitétel a francia *Code civil*-ben olvasható „par le pur effet du hasard” kitétel tükörfordítása. A hivatkozott cikk szerint kincsnek az olyan elrejtett vagy eltemetett értékes, ingó vagyontárgy („oggetto mobile di pregio”) minősült, amit elrejtettek vagy eltemettek, és amelyről senki sem tudja bizonyítani, hogy ő lenne a tulajdonosa (*padrone*).²⁴ Az 1942-es *Codice civile* 932. cikke²⁵ a kincset — tartalmilag a régi olasz ptk.-val lényegében megegyezően, de modernebb szóhasználattal — olyan elrejtett, értékes, ingó dologként („cosa mobile di pregio”; a régi olasz ptk.-ban olvasható „oggetto mobile di pregio” helyett) definiálja, amelynek tekintetében tulajdonosi mivoltát senki sem tudja igazolni; a tulajdonos megjelölésére itt már a *proprietario* szerepel a régies *padrone* alak helyett. A hadrianusi szabályozás ölt testet abban a rendelkezésben, miszerint ha a tulajdonos saját telkében talál kincset, úgy annak tulajdonosa ő lesz, ha pedig más telkében véletlenül talál kincset, úgy a kincs tulajdonjoga felerészben a telek tulajdonosát, felerészben pedig a megtalálót illeti. A régi olasz ptk.-ban viszont nem szerepelt még az ingó dologban történő kincstalálásra vonatkozó szabály; az új *Codice civile* szerint az ingatlanban történő kincstalálásra vonatkozó szabályt kell alkalmazni akkor is, ha a kincset egy másik személy tulajdonában álló ingó dologban fedezték fel. A történeti, régészeti, régészeti néprajzi, őslénytani és művészeti értékkel rendelkező kincsleletre viszont speciális törvényi rendelkezések irányadók.

i) Az 1966-os portugál *Código civil*-nek a kincstalálást szabályozó, 1324-es cikke („Tesouros”) szerint, ha valaki felfedez egy értékes, elrejtett vagy eltemetett ingó dolgot, és nem lehet meghatározni annak tulajdonosát, úgy a kincs tulajdonosa felerészben a találó lesz, a kincs másik fele pedig annak az ingóságának vagy ingatlanának a tulajdonosát illeti, amelyben a kincset elrejtették vagy eltemették. A portugál jog szerint tehát nem csupán az ingatlanban, hanem az ingó dologban talált értékes dolog is kincsnek (*tesouro*) minősül, ebben a szabályozásban viszont megint csak a hadrianusi-iustinianusi jogi rezsím alap gondolata él tovább, miszerint a megtalált kincs egyik fele a találót, másik fele pedig annak a dolognak a tulajdonosát illeti meg, amelyben a kincset megtalálták.²⁶

j) A perui jog szintén a hadrianusi rezsím továbbélését mutatja — természetesen modern köntösben. Az 1984-es perui *Código civil* 934. cikke szerint a kincskeresés bekerített, bevetett vagy beépített idegen telekben nem megengedett, hacsak ahhoz a tulajdonos kifejezetten nem járult hozzá. Az előbbi rendelkezés megsértése esetén a kincs teljes egészében a

²³ Ld. ezekre a szabályokra nézve a régebbi szakirodalomból erőteljes kritikával S. PEROZZI: *Tra fanciulla d'Anzio e la Niobide. Nuovi studi sul tesoro (art. 714. cod. civ.)*, Estratto della Rivista di diritto commerciale 8 (1910), fasc. 4.

²⁴ PEROZZI: *id. m.* 13 szinte minden vonatkozásban élesen kritizálta a régi *Codice civile* 714. cikkét, ill. a kincs hagyományos (római jogi eredetű) fogalmát, a kincstalálás egész jogintézményét logikátlannak minősítve. Így pl.: a szövegben olvasható *nascosto* kitétel kapcsán kérdezi, miért nem véletlenül elrejtett („nascosto per caso”), ill. miért nem egy rejtett helyen felfedezett („scoperto in un luogo nascosto”). Az ingatlan kapcsán kérdezi: miért nem ingó dologban is? Az értékes kapcsán kérdezi: miért nem bármilyen vagyontárgy? Az „ismeretlen tulajdonos” kapcsán: miért nem inkább „nem ismert tulajdonos”? Az ismeretlen kapcsán: miért nem jelenleg ismeretlen? És így tovább... Az 1931-ben elhunyt nagy olasz romanista már nem érthette meg az új, még ma is hatályos *Codice civile* hatálybalépését, de szinte bizonyosra vehetjük, hogy a most hatályos, szintén jórészt a római jog talaján álló szabályok sem nyerték volna meg tetszését.

²⁵ Ehhez a cikkhez ld.: *Codice civile commentato* (a cura di G. BONILINI—M. CONFORTINI—C. GRANELLI con la collaborazione di A. RIZZI), I, Torino 2009³, 1731.

²⁶ Vö. a makaói *Código civil* 1248. cikkével („Tesouros”), amely szó szerint megismétli a portugál ptk. fentebb hivatkozott 1324. cikkében foglaltakat.

telektulajdonost illeti meg, a kincset kereső személy pedig kártérítést köteles fizetni. A 935. cikk a jól ismert hadrianusi szabály továbbélését mutatja, amennyiben a nem bekerített, bevetett vagy beépített idegen telekben felfedezett kincset azonos mértékben kell megosztani a telektulajdonos és a megtaláló között, azzal a kiegészítéssel viszont, hogy a felek ettől eltérően is megállapodhatnak. A perui ptk. viszont nem ad meghatározást a kincsre vonatkozóan.

k) A római jogi hagyományok élnek tovább az új holland polgári törvénykönyvben is.²⁷ A *Burgerlijk Wetboek* kincsfogalma a német jog erőteljes hatását tükrözi: a holland ptk. 1992 óta hatályos 5., dologi jogi könyve (*Zakelijke rechten*) a kincset (*schat*) olyan értékes dologként definiálja, amit már olyan régen elrejtettek, hogy ez által annak tulajdonosát már nem lehet kideríteni. A megtalált kincs tulajdonjogának fele a találót, másik fele pedig annak az ingatlan vagy ingó dolognak a tulajdonosát illeti meg, amelyben a kincset megtalálták.

l) A francia *Code civil*, ill. ezen keresztül a klasszikus-iustinianusi római jog egyértelmű hatását mutatja az 1994-es québec-i ptk. 938. cikke is, melynek értelmében, aki saját telkén talál kincset, az a telektulajdonost illeti meg; ha pedig valaki más telkén talál kincset, úgy a kincs felerészben a telek tulajdonosáé, felerészben pedig a megtalálójé lesz, kivéve, ha a találó a telektulajdonos javára járt el.

m) Még újabb keletű példát említve: szintén a klasszikus és a iustinianusi jog hatását tükrözik a 2002-es brazil *Código civil*nek a kincstalálásra vonatkozó szabályai is. A brazil ptk. 607. cikke — amelyben félreérthetetlenül tükröződik a spanyol *Código civil* kincstalálásra vonatkozó szabályainak terminológiája is — értelmében kincsnek (*tesouro*) a régen eltemetett vagy elrejtett pénz, ill. értékes dolgok minősülnek, amelyek a feledés homályába vesztek; messzemenően a Paulus-féle definíció (vö. „*cuius non exstat memoria*”) hatását tükrözi a „*cujo dono não haja memória*” („amelynek tulajdonosára nem emlékeznek”) kitétel. Ha a kincset véletlenül, idegen telekben találják meg, a kincs egyenlő arányban oszlik meg a telek tulajdonosa és a találó (*inventor*) között.

2. Ellenpélda: a svájci jog kincstalálásra vonatkozó szabályai

Az általunk áttekintett külföldi polgári törvénykönyvek közül egy olyan kódexet is meg kell azonban említenünk, amely nem a hadrianusi rezsím alap gondolatát követve szabályozza a kincstalálást; amely a romanista jogcsaládhoz tartoznak ugyan, de a kincstalálásra vonatkozó szabályozást tekintve önálló úton jár. A svájci ptk.-ról van szó.

Az 1907-es *Schweizerisches Zivilgesetzbuch* 723. cikkének a kincsre vonatkozó meghatározása bizonyos mértékig a paulusi hagyományok továbbélését mutatja, amennyiben a következőképpen fogalmaz: ha egy olyan értéktárgyat találnak meg, amelyről a körülmények alapján bizonyossággal feltehető, hogy régóta el volt temetve vagy el volt rejtve, és már nincsen tulajdonosa, úgy azt kincsnek kell tekinteni. A vonatkozó cikk azonban a kincset teljes egészében azon telek vagy ingó dolog tulajdonosának rendeli adni, amelyben a kincset megtalálták. A találó pedig méltányos díjazásra tarthat igényt, amely azonban nem haladhatja meg a kincs értékének a felét.

Részletesebb kifejtés nélkül is jól látható, hogy a kincstalálásra vonatkozó svájci jogi szabályozás alap gondolata eltér a fent hivatkozott polgári törvénykönyvekben foglaltakéhoz képest; jóllehet a legfeljebb a kincs értékének felét kitevő méltányos díjazásra való igény bizonyos mértékig emlékeztet a hadrianusi rezsímré, azonban mégis más elvi alapokon áll, hiszen a találó nem automatikusan jogosult a kincs tulajdonjogának felére.²⁸

²⁷ A kincstalálás holland jogi szabályozására nézve ld. legújabban és igen részletesen a német nyelvű szakirodalomból HERMANS: *id. m.* 269skk.

²⁸ Ez a szabályozás is mutatja, hogy a svájci ZGB valóban „öntudatos” polgári törvénykönyv, amely jórészt lemondott a külföldi és a történeti előképek figyelembe vételéről (így SCHLOSSER: *id. m.* 211).

3. Kincstalálásra vonatkozó szabályok Angliában és Wales-ben, Skóciában és az Amerikai Egyesült Államokban

a) Jól ismert, hogy az angol jog a kontinentális jogrendszerekhez képest teljesen eltérő úton fejlődött, és ennek nyomán — az egyes jogi tradíciók egymásra gyakorolt kölcsönhatása, ill. összetartása (matematikai eredetű fogalommal élve: konvergenciája) ellenére — a mai napig megőrizte sajátos vonásait. Nincs ez másként a kincstalálásra vonatkozó szabályok esetében sem.

Nem áll módunkban behatóbban vizsgálni az angol jog kincstalálásra vonatkozó — a romanista jogcsaládhoz tartozó jogrendszerekben érvényesülő, fentebb már ismertetett rendelkezésektől teljesen eltérő — szabályait, de áttekintésünk csonka volna, ha legalább a röviden nem utalnánk az egész problémakörre.

A kincstalálást mint szerzésmódot az angol jogi nyelv a *treasure trove* kifejezéssel illeti.²⁹

A régebbi angol jog kincstalálással kapcsolatos szabályaira két klasszikus szerző: Bracton és Blackstone fejtegetései alapján utalunk.

Henricus de Bracton *De legibus et consuetudinibus Angliae* c., a XIII. századból származó latin nyelvű művében több helyen is foglalkozik a kincstalálással, a legrészletesebben a „De occultatione thesauri” cím alatt.³⁰ Paulus szavait felhasználva — azt azonban egy vonatkozásban kiegészítve — definiálja a *thesaurus* fogalmát: „...*quaedam vetus depositio pecuniae vel alterius metalli (cuius non extat modo memoria, ut iam dominum non habeat...*”³¹

Vagy a kincs olyan régen elrejtett pénz vagy más nemesfém, amelyre már nem emlékeznek, és így nincsen tulajdonosa. Lehetséges, hogy Bracton csak pénzt értett *pecunia* alatt; ha ugyanis a *pecunia* általában értékes dolgot jelentene Bracton meghatározásában, talán felesleges volna mellette a *metallum* említése, de az is lehet, hogy a szerző csupán hangsúlyozni kívánta a kincslelet nemesfém tartalmának fontosságát, és erre tekintettel a Paulus definíciójában szereplő *pecunia* kitétel e vonatkozásban szükségesnek tartotta kiegészíteni. A *pecunia* mellett tehát megjelenik a definícióban a nemesfém (*metallum*), amely — mint alább látni fogjuk — a mai napig is a kincs alapvető fogalmi eleme az angol jogban.

A kincs William Blackstone meghatározásában olyan pénzérme, arany, ill. ezüst, amit a földre vagy más helyre rejtettek el, amelynek tulajdonosa tehát ismeretlen („the owner thereof being unknown”).³² A kincs „a királyhoz tartozik” („belongs to the king”), ha viszont a tulajdonos személye ismert vagy utóbb ismertté válik, úgy természetesen — mivel nem teljesülnek a kincs fogalmi kritériumai — „nem a király az, aki jogosult arra” („not the king is entitled to it”).

Blackstone Bractonra hivatkozva rámutat viszont arra, hogy korábban a római jog (*civil law*) szabálya érvényesült, tehát minden kincslelet a találót illette meg („all treasure-trove belonged to the finder”).³³ Később azonban — az állam érdekeire hivatkozva — minden kincsleletet a királynak ítélték, viszont csak abban akkor, ha a kincs „elrejtett” („hidden

²⁹ A „trove” kitétel a francia nyelvből ered (vö. fr. „trouver”); ld. W. BLACKSTONE: *Commentaries on the laws of England*, 1, Oxford 1765, 285.

³⁰ H. BRACON: *De legibus et consuetudinibus Angliae* (ed. G. E. Woodbine), New Haven 1922, 338skk.

³¹ BRACON: *id. m.* 338.

³² BLACKSTONE: *id. m.* 285sk.

³³ BLACKSTONE: *id. m.* 286.

treasure”) volt; így a csak „véletlenül” (*casually*) elvesztett vagy „elhagyott” (*abandoned*) kincsen a „szerencsés megtaláló” (*fortunate finder*) joga megmaradt.³⁴

Az angol jog álláspontja lényegében a mai napig a fenti megfontolás alap gondolatát követi: a kincs ma is elsősorban az uralkodót illeti meg.

A kincstalálás szabályait 1996 óta Angliában és Wales-ben önálló törvény szabályozza (*Treasure Act*).³⁵ Ez a törvény számos sikertelen, még a XIX. századra is visszanyúló próbálkozást követően született meg.³⁶ Ennek apropóján szeretnénk legalább néhány mondatban utalni a kincstalálás modern angol jogi felfogására, ill. szabályaira.

A modern angol jog a kincs fogalmát és a kincstalálás szabályait a romanista jogcsaládhoz tartozó jogrendszerekhez képest teljesen más elvi alapokon, azokhoz képest eltérő módon határozza meg, ill. állapítja meg. Az angol „vagyonjog” általános elveivel és szabályrendszerével is összhangban a *treasure* tulajdonjoga főszabály szerint a mai napig is a Koronát illeti meg, a kincstalálás jogát viszont a Korona *franchise* formájában másnak is átengedheti.

A *common law* régi, kincstalálásra vonatkozó szabályait³⁷ kell alkalmazni azokra a kincsekre nézve, amelyeket 1997. szeptember 24-e előtt találtak meg; az ezen a napon és az ezt követően talált kincsekre vonatkozóan pedig az 1996. július 4-én kelt *Treasure Act* szabályai irányadóak.

Már a kincs meghatározása is sokkal részletesebb, konkrétabb, ill. precízebb, mint amit a romanista jogcsaládhoz tartozó jogrendszerek idevonatkozó megoldásait áttekintve láthattunk. A *Treasure Act* szerint kincsnek minősül elsősorban

— minden, a megtalálás időpontjában legalább 300 éves tárgy, amely nem pénzérme ugyan, de fémtartalommal rendelkezik, és amelynek legalább 10 százaléka nemesfém (arany vagy ezüst);

— az ugyanabban a leletben lévő legalább két, a megtalálás időpontjában legalább 300 éves, nemesfémtartalommal (arany vagy ezüst) rendelkező pénzérme (*coin*; azaz minden olyan fémdarab, amit pénzként vagy pénzhelyettesítő eszközként használtak, vagy amelyekről ez ésszerűen feltehető) egyike;

— az ugyanabban a leletben lévő legalább tíz, a megtalálás időpontjában legalább 300 éves pénzérme egyike;

— minden olyan, legalább 200 éves tárgy, amely kiemelt történeti, régészeti vagy kulturális értékkel bír.³⁸

Nem minősülnek kincsnek a megmunkálatlan természetes tárgyak, ill. a természetes lelőhelyről kinyert ásványok.³⁹

Bland felhívja a figyelmet arra, hogy a *Treasure Act*-ben megadott definíció nem foglal magában minden, archeológiai szempontból fontos tárgyat, és abban a régi kincslelet-fogalomban gyökeredzik, miszerint az arany és az ezüst az uralkodóé.⁴⁰

---

³⁴ BLACKSTONE: *uo.*

³⁵ Ld. ehhez R. BLAND: *The Development and Future of the Treasure Act and Portable Antiquities*, in: S. Thomas—P. Stone (ed.): *Metal Detecting and Archaeology*, Woodbridge 2008, 63skk. (= <http://www.muenzgeschichte.ch/downloads/Development%20Roger%20Bland.pdf>).

³⁶ BLAND: *id. m.* 63.

³⁷ Ezekre nézve a régebbi angol szakirodalomból bibliografikus jelleggel utalunk az alábbi monográfiákra: CH. R. BEARD: *The romance of treasure trove*, London 1933; G. F. HILL: *Treasure trove in law and practice from the earliest time to the present day*, Oxford 1936.

³⁸ *Treasure Act*, Section 1 (1); Section 2 (1).

³⁹ *Treasure Act*, Section 1 (2).

⁴⁰ BLAND: *id. m.* 79.

A romanista jogcsaládhoz tartozó jogrendszerekhez képest egészen eltérő szabályok vonatkoznak a kincs megszerzésére is. E vonatkozásban csak arra utalunk, hogy amennyiben kincset találnak, azt (ha van ilyen) az arra feljogosított személy: az ún. *franchisee* szerzi meg; minden más esetben pedig a Korona (*Crown*).⁴¹

b) Skóciában az angol joghoz képest önálló jogi szabályozás létezik a kincsletekre vonatkozóan.⁴² A skót jog, mint ismert, a vegyes jogrendszerek közé tartozik, de a kincstalálásra vonatkozó szabályok, még ha több ponton el is térnek attól, az angol *common law* döntő hatását mutatják, ezért azokkal a szintén vegyes jogrendszerűnek tekinthető jogokkal szemben, amelyek a római jog kincstalálásra vonatkozó szabályainak hatását mutatják (pl. Louisiana, Québec), a skót megoldásról — dióhéjban — e pont keretein belül szólnunk.

A jelenlegi szabályozás lényegében a *common law*-n, a régi szokásjogon és joggyakorlaton alapul, törvény azt nem szabályozza.⁴³ A skót jog „*bona vacantia*ként” tekint a kincsekre;⁴⁴ Normand e vonatkozásban felhívja a figyelmet arra, hogy a skót jogban a kincs fogalmának megjelölésére szűkebb értelemben a *treasure* szó, tágabb értelemben pedig a *bona vacantia* kifejezés használatos.⁴⁵

A szabályozás alapvető, a középkorból származó princípiumát a szakirodalom a következő latin nyelvű regulában foglalja össze: „*quod nullius est, fit domini regis*”. Vagyis ami senkihez sem tartozik, a Koronára száll,⁴⁶ a kincseken tehát a skót jog szerint is az uralkodó szerez tulajdont. A skót jog felfogása azonban több ponton is eltér az angol jogétól, így pl. a skót jog nem korlátozza a kincs fogalmát a nemesfém tartalmú tárgyakra.⁴⁷ Míg az angol jogalkotó a kincstalálást „kivette” a *common law* szabályozási köréből — Angliában 1996 óta, mint láttuk, önálló törvény szabályozza a kincstalálást —, addig Skóciában jelenleg nincs ilyen jogalkotói szándék, mert a jelenlegi skót kincstalálásra vonatkozó szabályok, legalábbis a kérdéskört tárgyaló Saville értékelése szerint, számos előnnyel rendelkeznek.⁴⁸

c) Mint közismert, az Amerikai Egyesült Államok tagállamainak túlnyomó többsége a *common law*-t követi. Azzal a két vegyes jogrendszerűnek tekinthető tagállammal, amelyek a kincstalálásra vonatkozó szabályozást illetően (is) ma is a római jog talaján állnak — Louisianáról és Puerto Ricóról van szó⁴⁹ —, fentebb már röviden foglalkoztunk. Ami viszont az angolszász jogcsaládhoz tartozó USA-tagállamok kincstalálásra vonatkozó, meglehetősen heterogén szabályait illeti, azokról is megállapítható, hogy korántsem az angol jog konzervatív alap gondolatát követik a kincstalálást illetően.

Nem áll módunkban részletesebben foglalkozni az USA egyes tagállamainak kincstalálásra vonatkozó szabályaival, ill. a föderális szintű szabályokkal sem, nem beszélve az esetjogról, így e vonatkozásban most csak néhány általános megállapításra szorítkozzunk,

---

⁴¹ *Treasure Act*, Section 4 (1).

⁴² BLAND: *id. m.* 85.

⁴³ Vö. A. C. NORMAND: *Review of treasure trove arrangements in Scotland*, Edinburgh 2003 (= <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/47063/0023827.pdf>), 5.

⁴⁴ A. SAVILLE: *The law and practice regarding coin finds. The treasure trove system in Scotland*, International Numismatic Council, Compte rendu 55 (2008), 13skk. (= <http://www.muenzgeschichte.ch/downloads/laws-scotland.pdf>).

⁴⁵ NORMAND: *id. m.* 5.

⁴⁶ E nevezetes jogelvéhez ld. a régi skót szakirodalomból J. ERSKINE: *An institute of the law of Scotland, in four books, in the order of Sir George Mackenzie's institutions of that law*, I, Edinburgh 1824, 224; újabban SAVILLE: *id. m.* 13.

⁴⁷ SAVILLE: *id. m.* 13.

⁴⁸ SAVILLE: *id. m.* 16.

⁴⁹ Ld. ezekre nézve összefoglalóan J. M. KLEEBERG: *The law and practice regarding coin finds. Treasure trove law in the United States*, International Numismatic Council, Compte rendu 53 (2006), 14 (= <http://www.muenzgeschichte.ch/downloads/laws-usa.pdf>).

elsősorban Kleeberg⁵⁰ kitűnő és nagyon világos ismertetésére hivatkozva.⁵¹ Létezik olyan megoldás, amely szerint a kincsleleten a találó szerez tulajdont, ha pedig a találó jogsértő módon szerezte volna meg a kincset, a *locus owner* szerez azon tulajdont; a kincs aranyérméket, ezüstérméket és papírpénzt is jelenthet; számos esetben nem a kincstalálás *common law*-ját alkalmazzák, hanem törvényi rendelkezések irányadók; két állam — Tennessee és Idaho — a kincsleletet a „locus owner”-nek juttatja; az állami földben talált kincs az államé, a bankban talált kincs pedig a banké.

A szakirodalomban olyan javaslat is megfogalmazódott, miszerint a kincset az eredeti találó és a hely tulajdonosa között méltányosan kellene megosztani (*equitable division*).⁵²

Az USA egyes tagállamainak kincstalálásra vonatkozó szabályai meglehetősen eltérőek, de egyes kiemelt jelentőségű kincsleletekre föderális szintű törvényi szabályozások is léteznek, amelyek az esetjog mellett kiemelt jelentőséggel bírnak. Így pl. az 1966-os *National Historic Preservation Act* általános jelleggel védi a nemzet történeti örökségét. Az archeológiai szempontból értékes leleteket föderális szintű törvény: az 1979-es *Archeological Resources Protection Act* szabályozza. E törvény az ún. *public land*-eken (ide tartoznak pl. a nemzeti parkok) és „indián földeken” talált archeológiai leleteket szabályozza, amelyek a törvény szerint a „Nemzet örökségét” képezik. Az 1979-es törvény célját a jogalkotó — „az amerikai nép jelenének és jövőjének hasznára” — az archeológiai leletek védelmében jelöli meg. A törvény rendelkezései mind az ötven amerikai államra kiterjednek, így pl. a vegyes jogrendszerűnek tekinthető Puerto Ricóra is. A régebbi törvények közül jelentős még e tekintetben az 1906-ban elfogadott *Antiquities Act* is, amely a „történelmi és történelem előtti” emlékeket, ill. az Egyesült Államok tulajdonában lévő vagy általa ellenőrzött ingatlanokon elhelyezkedő bármely antik tárgyat védi. Az *Antiquities Act* volt az első föderális szintű törvény, amely a történeti emlékek védelmét szolgálta.⁵³

4. Konklúziók

Láthattuk, hogy az eredeti hadrianusi konstrukció manapság már számos közjogi elemmel kiegészülve funkcionál az e megoldás alap gondolatát követő jogrendszerekben is, hiszen nyilvánvaló, hogy az olykor esetleg felbecsülhetetlen értékű kincsleletek tulajdonjogát napjainkban már nem lehet minden további nélkül a találónak vagy a telektulajdonosnak juttatni. A mai világ jóval összetettebb annál, mintsem hogy ilyen egyszerű szabályokat lehessen alkalmazni egy ilyen, egyébként nem is elsősorban a jogtudomány, hanem többek között a történettudomány, az irodalomtudomány, a régészet, a festészet, a szobrászat, a népművészet, sőt pl. — hogy a természettudományokat se hagyjuk figyelmen kívül — a paleontológia szempontjából fontos területen. A kincstalálás egész modern szabályrendszere ennek folytán nem csupán egy közönséges magánjogi tulajdoni szerződmód szabályainak összessége, hanem egy tulajdoni korlátozásokkal átítatott, közjogi jellegű normaanyag is részét képezi annak.

A klasszikus római jog egészét átható individualista, liberális szemlélet a klasszikus jog kincstalálásra vonatkozó szabályaiban is megmutatkozik. A iustinianusi kodifikáció óta eltelt

---

⁵⁰ Ld. KLEEGERG: *id. m.* 13skk., ismertetve a téma szakirodalmát és a fontosabb jogeseteket is. Az amerikai esetjog fejlődését mutatja be R. H. HELMHOLZ: *Equitable division and the law of finders*, Fordham Law Review 52 (1983), 313skk.

⁵¹ Az egész kérdéskörre nézve ld. még újabban pl. J. R. RICHMAN—M. P. FORSYTH (ed.): *Legal perspectives on cultural resources*, Walnut Creek et al. 2004.

⁵² HELMHOLZ: *id. m.* 313skk. Az amerikai esetjog fejlődésére, az angol jogi hatásokra, ill. a kincsen történő tulajdonszerzés egész problémájára nézve az USA-ra nézve ld. még újabban R. B. CUNNINGHAM: *The twilight of treasure trove*, in: Richman—Forsyth (ed.): *id. m.* 38skk.

⁵³ Vö. L. SEBASTIAN: *Archaeology and the law*, in: Richman—Forsyth (ed.): *id. m.* 4. A fentiekben hivatkozott és más, ebben a körben említhető törvényekre és azok értékelésére nézve ld. Uő: *id. m.* 4skk.

majdnem másfél ezer év azonban olyan horderejű változásokat hozott e területen is, hogy a kincstalálás kérdéskörét ma már nem lehet kizárólag magánjogi alapokon szabályozni.

Éppen erre tekintettel valószínűsíthetjük, hogy bár a hadrianusi-iustinianusi rezsím elviekben még mindig szívósan tartja magát, napjai minden bizonnyal meg vannak számlálva. A kincstalálás szabályozása ugyanis elsősorban a köz érdekét messzemenően szem előtt tartó megközelítést kíván. Ha ismét felidézzük pl. az 1942-es olasz ptk. taxációját, miszerint a történeti, régészeti, régészeti néprajzi, őslénytani és művészi értékkel rendelkező kincsleletre speciális szabályok vonatkoznak, nem nehéz belátni, hogy a kincsleletek jó része ilyen, amelyeket mint a régmúlt relikviáit meg kell őrizni a jövő generációk számára. A kincs ugyanis adott esetben — itt most természetesen nem modern nemzetközi jogi értelemben használva a terminus technicust — egyfajta *common heritage of mankind*-nak, de legalábbis nemzeti örökségnek tekinthető. A jogi szabályozás feladata pedig nézetünk szerint e nemes célok messzemenő szolgálata lehet csupán.

Irodalomjegyzék

CH. R. BEARD: *The romance of treasure trove*, London 1933

W. BLACKSTONE: *Commentaries on the laws of England*, 1, Oxford 1765

R. BLAND: *The Development and Future of the Treasure Act and Portable Antiquities*, in: S. Thomas—P. Stone (ed.): *Metal Detecting and Archaeology*, Woodbridge 2008

H. BRACON: *De legibus et consuetudinibus Angliae* (ed. G. E. Woodbine), New Haven 1922

Codice civile commentato (a cura di G. BONILINI—M. CONFORTINI—C. GRANELLI con la collaborazione di A. RIZZI), I, Torino 2009³

R. B. CUNNINGHAM: *The twilight of treasure trove*, in: J. R. Richman—M. P. Forsyth (ed.): *Legal perspectives on cultural resources*, Walnut Creek et al. 2004

R. DAVID—C. JAUFFRET-SPINOSI: *Les grands systèmes de droit contemporains*, Paris 2002¹¹

G. DEMBSKI: *Münzfunde und Münzsammlungen — die gesetzlichen Bestimmungen in Österreich*, International Numismatic Council, Compte rendu 48 (2001)

ERDÖDY J.: *Radix omnium malorum? A pénzzel összefüggő egyes római dologi jogi kérdésekről* (PhD-értekezés), Bp. 2012 (= <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Erd%C5%91dy%20J%C3%A1nos%20PhD.pdf>)

ERDÖDY J.: *Le sens de l'expression du trésor dans les sources romaines comme la base des réglementations contemporaines*, Iustum Aequum Salutare 10 (2014/2)

J. ERSKINE: *An institute of the law of Scotland, in four books, in the order of Sir George Mackenzie's institutions of that law*, I, Edinburgh 1824

J. M. FARRÉ ALEMÁN: *Código civil comentado y concordado*, Barcelona 2001

U. FLOßMANN: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, Wien 2008⁶

FUGLINSZKY Á.: *Jogközelítés a 'rationes communes' mentén, avagy vegyes jogrendszeri hatások a felelősségi jogban*, Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae 50 (2013)

HAMZA G.: *Az európai magánjog fejlődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján*, Bp. 2002

HARMATHY A.: *Megjegyzések a klasszikus európai polgári törvénykönyvek évfordulói alkalmából*, in: Rácz L. (szerk.): *A német-osztrák jogterület klasszikus magánjogi kodifikációi*, Bp. 2011

R. H. HELMHOLZ: *Equitable division and the law of finders*, Fordham Law Review 52 (1983)

S. HERMAN: *The Louisiana Civil Code. A European Legacy for the United States*, New Orleans 1993

M. K. HERMANS: *Der Schatzfund. Eine Gegenüberstellung der Rechtsverhältnisse an einem Schatz im deutschen und niederländischen Recht unter Berücksichtigung öffentlich-rechtlicher Sonderbestimmungen*, Münster 2011

J. M. KLEEBERG: *The law and practice regarding coin finds. Treasure trove law in the United States*, International Numismatic Council, Compte rendu 53 (2006)

G. KLINGENBERG: *Der „Angeber“ beim Schatzfund*, in: F. Harrer—H. Honsell—P. Mader (hrsg.): *Gedächtnisschrift für Theo Mayer-Maly*, Wien 2011

R. KNÜTEL: *Von schwimmenden Inseln, wandernden Bäumen, flüchtenden Tieren und verborgenen Schätzen*, in: R. Zimmermann—R. Knütel—J. P. Meincke (hrsg.): *Rechtsgeschichte und Privatrechtsdogmatik*, Heidelberg 1999

R. W. LEE: *The South African law of property, family relations, and succession*, Durban 1954

A. A. LEVASSEUR: *Droit des États-Unis*, Paris 1994²

J.-PH. LÉVY—A. CASTALDO: *Histoire du droit civil*, Paris 2002

E. C. S. MARCHI: *A 'fanciulla d'Anzio' e o instituto do tesouro*, Index. Studi camerti di studi romanistici 25 (1997)

TH. MAYER-MALY: *Römisches Recht*, Wien 1999²

A. C. NORMAND: *Review of treasure trove arrangements in Scotland*, Edinburgh 2003 (= <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/47063/0023827.pdf>)

S. PEROZZI: *Tra fanciulla d'Anzio e la Niobide. Nuovi studi sul tesoro (art. 714. cod. civ.)*, Estratto della Rivista di diritto commerciale 8 (1910), fasc. 4.

T. REPGEN: *Die soziale Aufgabe des Privatrechts*, Tübingen 2001

- J. R. RICHMAN—M. P. FORSYTH (ed.): *Legal perspectives on cultural resources*, Walnut Creek et al. 2004
- A. ROMA VALDÉS: *La ley y la realidad en la protección del patrimonio arqueológico español*, International Numismatic Council, *Compte rendu* 48 (2001)
- A. SAVILLE: *The law and practice regarding coin finds. The treasure trove system in Scotland*, International Numismatic Council, *Compte rendu* 55 (2008)
- H. SCHLOSSER: *Grundzüge der Neueren Privatrechtsgeschichte*, Heidelberg 2005¹⁰
- R. SCHRÖDER: *Rechtsgeschichte*, Münster 2011⁸
- L. SEBASTIAN: *Archaeology and the law*, in: J. R. Richman—M. P. Forsyth (ed.): *Legal perspectives on cultural resources*, Walnut Creek et al. 2004
- SIKLÓSI I.: *A kincstalálásra vonatkozó szabályozás fejlődése a római császárok rendeleteinek tükrében*, *Jog — Állam — Politika* 7/1 (2015)
- SIKLÓSI I.: *Treasure trove in Roman law, in legal history, and in modern legal systems. A brief summary*, *Journal on European History of Law* 6/2 (2015)
- SIKLÓSI I.: *A kincstalálás római jogi történetének főbb csomópontjai, különös tekintettel a Paul. D. 41, 1, 31, 1 töredékre*, *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae* 51 (2014 [megjelent 2016-ban])
- F. TERRÉ—PH. SIMLER: *Droit civil. Les biens*, Paris 2002⁶
- C. G. VAN DER MERWE: *The law of things*, Durban 1987
- C. G. VAN DER MERWE: *Original Acquisition of Ownership*, in: R. ZIMMERMANN—D. VISSER (ed.): *Southern Cross. Civil law and common law in South Africa*, New York 1996
- J. VAN HEESCH: *Belgian laws regarding coin finds*, International Numismatic Council, *Compte rendu* 49 (2002)
- R. VÉLEZ OCHOA (szerk.): *Las especies náufragas*, Bogotá 2006²
- G. WESENBERG—G. WESENER: *Neuere deutsche Privatrechtsgeschichte im Rahmen der europäischen Rechtsentwicklung*, Lahr 1976³
- F. WIEACKER: *Das Sozialmodell der klassischen Privatrechtsgesetzbücher und die Entwicklung der modernen Gesellschaft*, in: UÖ: *Industriegesellschaft und Privatrechtsordnung*, Frankfurt am Main 1953
- F. WIEACKER: *Privatrechtsgeschichte der Neuzeit*, Göttingen 1967²
- H. J. WIELING: *Sachenrecht*, Berlin—Heidelberg—New York 2007⁵